

1980/81:123**Fredagen den 24 april**

Kl. 09.00

1 § Svar på interpellation 1980/81:128 om åtgärder mot bedrägeri med studiemedel**Anf. 1** Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Margareta Gard har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förhindra fusk med studiemedel i samband med korrespondensstudier. I interpellationen berörs ett konkret fall där en person genom brottsliga handlingar utnyttjat det studiesociala systemet för egen vinning.

Det är svårt att helt förhindra att studiestöd beviljas personer som inte är berättigade till det. Önskvärdheten av en förbättrad kontroll måste avvägas bl. a. mot rimliga krav på integritet från de studerandes sida och mot kravet på att studiestödet inom rimlig tid kommer de studerande till handa. Inom studiemedelssystemet har emellertid de senaste åren en rad åtgärder vidtagits som syftar till att förhindra att stöd utgår oberättigat. Jag vill särskilt nämna tvågångsutbetalningen av studiemedel och det uppdrag regeringen har givit centrala studiestödsnämnden att utreda hur man genom samkörning av olika registeruppgifter kan förhindra att studiemedel utgår samtidigt som utbildningsbidrag eller särskilt vuxenstudiestöd.

Den form av studier – brevvundervisning inom ramen för statlig vuxenutbildning – som tas upp i interpellationen är svår att kontrollera i studiestödshänseende. Det går för det första inte att göra någon egentlig kontroll av att de studerande bedriver studier. F. n. är förutsättningen för att få studiemedel att den studerande har sänt in två kursbrev och fått dem rättade. För det andra sker kunskapsredovisningen i en form som ger möjligheter för den som kan tänkas vilja fuska att genomföra detta utan större risk att bli upptäckt. Eftersom problemen i främsta rummet är avhängiga studieformen är det svårt att göra något åt dessa genom åtgärder på studiemedelsområdet. Bl. a. mot den bakgrunden kan man ifrågasätta om studiemedel över huvud taget skall utgå vid brevvundervisning. Centrala studiestödsnämnden diskuterar i sin reviderade långtidsbedömning huruvida det är rimligt att behålla rätten till studiemedel för sådan undervisning.

*Om åtgärder mot
bedrägeri med
studiemedel*

Nämnden avser att komma med ett förslag i denna fråga i sin anslagsframställning för budgetåret 1982/83. I avvaktan på ett sådant förslag, och på en analys av effekterna av inskränkningar i rätten till studiemedel vid korrespondensundervisning, avser jag inte att föreslå några ändringar i de nu gällande reglerna.

Anf. 2 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret.

Bakgrunden till min interpellation är att det i Ludvika i mitten på mars i år har avslöjats ett omfattande bedrägeri med studiemedel. En kvinna i 35-årsåldern, gift och med egna barn, har under ett par år bedrivit korrespondensstudier. Hon har studerat på grundskole- och gymnasienivå. Hon har samtidigt mestadels varit sjukskriven och uppburit sjukpenning.

Kvinnan har framgångsrikt bedrivit sina studier vid Statens Skola för Vuxna i Norrköping. Hon har, eftersom hon korrespondensstuderat, avlagt prov genom brevsvår till skolan.

Kvinnan har tagit kontakt med andra personer och uppmanat dem att börja läsa vid samma läroanstalt som hon själv samt att söka studiebidrag och studielån. Hon har samtidigt berättat att de inte behövt inhämta några kunskaper eller i övrigt läsa eller avlägga prov för att fortsättningsvis få studiemedel. Kvinnan har i stället sagt att de bekanta bara hade att lämna de utsända brevproven till henne. Hon har därefter själv fyllt i proven och skickat tillbaka dessa till skolan. De nytillkomna eleverna har på så sätt fått goda betyg i engelska, svenska och många andra ämnen. De har samtidigt fått studielån och studiebidrag från studiestödsnämnden. Kvinnan har betingat sig hälften av elevernas studiemedel i ersättning för sina tjänster. De hjälpta eleverna har inte behövt göra något annat än att kvittera ut sina studielån och studiebidrag på posten och lämna hälften av pengarna till kvinnan.

Eleverna och kvinnan har tillsammans fyllt i ansökningshandlingar till studiestödsnämnden. Dessa har genomgående varit felaktiga och osanna. De verkliga inkomstförhållandena har nämligen inte angetts. Alla har därför fått mycket höga lån och bidrag. Någon kontroll hos försäkringskassa och skattemyndighet har inte skett från studiestödsnämndens sida. Under omkring två år har studiestödsnämnden lurats att betala ut mer än 200 000 kr. till Ludvikagruppen, bestående av nio personer. Enligt uppgift har de inblandade under utredningen berättat att det varit löjeväckande lätt att lura till sig pengarna.

Det är tidigare känt att studiemedel betalas ut till intagna på anstalter, trots att de givetvis inte haft kostnader för vare sig mat eller bostäder och inte heller bedrivit studier, utan studiestödet har använts till att finansiera narkotikainköp.

Utbildningsministern säger i sitt svar att det är svårt att helt förhindra att studiestöd beviljas personer som inte är berättigade till det och att en förbättrad kontroll måste vägas mot rimliga krav på integritet från de studerandes sida och mot att stödet inom rimlig tid kommer de studerande till handa. Vidare säger utbildningsministern att korrespondensstudier är

speciellt svåra att kontrollera. Jag vill instämma i utbildningsministerns ifrågasättande av studiestöd till personer som bedriver brevstudier, i synnerhet på de orter där det finns kommunal vuxenutbildning som motsvarar de studier som bedrivs per korrespondens. Kan man inte finna rimliga kontrollmöjligheter i vad gäller berättigande till både studiestöd och erhållande av kompetensbevis för uppnått studieresultat, finner jag ingen anledning att behålla rätten till studiestöd för korrespondensstudier.

Jag vill fråga utbildningsministern om det inte i dessa penningknapphetens tider finns anledning att verkligen se till att studiestödet går till dem som gör sig förtjänta av det.

Anf. 3 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Margareta Gard tar i sin interpellation främst upp problem som gäller korrespondensundervisning. Men man har konstaterat att även vid s. k. normala studier vid högskolor kan fusk förekomma. Det finns exempel på att studerande skrivit in sig, lyft studiebidrag och därefter ganska omgående avbrutit studierna för att använda studiemedlen på ett oriktigt sätt. Det finns exempel på att man har företagit inköp av narkotika och bedrivit en helt olaglig hantering med denna.

En fråga har tagits upp i den del av landet som jag kommer från, nämligen Kalmar län, om huruvida det är möjligt att betala ut dessa bidrag med korta intervaller, exempelvis månatliga utbetalningar, i stället för som nu med relativt långa intervaller. Skall man gå in för en kort intervall måste det enligt min uppfattning kombineras med någon typ av kontroll vid varje utbetalningstillfälle, för att man på det sättet skall bli förvissad om att den som erhåller studiemedel verkligen bedriver studier.

Denna kontroll betingar självfallet en viss kostnad att genomföra, och den måste då vägas mot de fördelar man eventuellt kan nå genom att man får en bättre kontroll.

Min fråga är då: Är det möjligt att inom en snar framtid övergå till månatliga utbetalningar, och kan det systemet i så fall kombineras med en kontroll vid varje utbetalningstillfälle? Vad skulle ett sådant system kosta att genomföra?

Anf. 4 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Självfallet skall man försöka utforma ett system som detta så att allt missbruk om möjligt kan undvikas. Det är viktigt att komma ihåg att korrespondensundervisning traditionellt har varit en studieform som gjort det möjligt för människor i glesbygd att bedriva studier. Och genom åren har många haft den här förmånen – inte minst ledamöter av denna kammare. Jag tycker själv att det skulle vara tråkigt om man helt skulle behöva avskaffa möjligheten för människor i glesbygd att få hjälp att studera per korrespondens. Det kan hända att det finns andra vägar att eliminera missbruket, och det måste ske genom en annan typ av kontrollåtgärder. Centrala studiestödsnämnden prövar nu detta.

*Om reglerna för
beräkning av bo-
stadsbidrag, m. m.*

Bertil Danielsson frågar om man kan ha kortare utbetalningsintervaller.

CSN arbetar också med frågan om man kan göra månatliga utbetalningar. Det blir ganska kostnadskrävande, om man skall förena det med intyg om att studierna verkligen bedrivs. Vi har ju nyligen infört ett system med två utbetalningar i terminen. Vi är alltså inne på denna väg.

Jag vill upprepa att det är viktigt att förebygga allt missbruk. Samtidigt är det viktigt att söka bevara ett system som gör det möjligt för människor i glesbygd och kortutbildade att få del av möjligheter till högre utbildning.

Anf. 5 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag sade ju i mitt inlägg att jag tycker att man när man har en utbyggd kommunal vuxenutbildning, med samma ämnen och samma möjligheter till studier, borde göra en avvägning om man skall bevilja studiemedel för korrespondensstudier till personer som bor på orter där dessa studiemöjligheter finns.

Det är riktigt som utbildningsministern säger, att korrespondensstudier framför allt varit till för människor som bott geografiskt så till att de haft svårt att bedriva studier på annat sätt, och den möjligheten skall vi väl behålla för dem som behöver den. Men jag tycker att man borde göra en avvägning mot de nya insatser som vi har genomfört på utbildningsområdet.

2 § Svar på interpellation 1980/81:123 om reglerna för beräkning av bostadsbidrag, m. m.

Anf. 6 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Jens Eriksson har frågat mig

1. om jag är beredd att låta de till försäkringskassan lämnade uppgifterna om beräknad inkomst ligga till grund för beräkning av bostadsbidragen,

2. om jag delar uppfattningen att en slutlig avräkning av bidraget bör ske i samband med fastställandet av slutskattsedeln.

Enligt nu gällande regler skall den taxerade inkomsten året före bidragsåret läggas till grund för beräkning av bostadsbidragets storlek. Denna eftersläpning i inkomstprövningen innebär en viss nackdel. För att motverka detta förhållande kan beslut om bostadsbidrag grundas på en beräknad inkomst, om sökandens inkomster förväntas öka eller minska väsentligt.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att så långt möjligt undvika att felaktiga bostadsbidrag betalas ut och att hushållen i efterhand skall råka ut för återkrav. Sålunda har riksförsäkringsverket fått i uppdrag att på datamedium tillhandahålla kommunerna uppgifter när den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) väsentligt överstiger den taxerade inkomsten. Uppgifterna kan användas av kommunen för utredning om omprövning av bostadsbidrag skall ske. Härigenom kan felaktiga bostadsbidrag rättas redan under bidragsåret.

Frågan om att lägga SGI till grund för beräkning av bostadsbidrag har prövats av flera utredningar, t. ex. familjepolitiska kommittén, boende- och bostadsfinansieringsutredningarna, bostadstilläggsgruppen samt nu senast socialpolitiska samordningsutredningen. Av dessa har ingen förordat att SGI renodlat läggs till grund för beräkning av bostadsbidrag. SGI mäter endast förvärvsinkomster – och inte ens alltid alla dessa inkomster. Inkomster av annat slag, t. ex. kapitalinkomster och inkomst av fastighet beaktas över huvud taget inte. Inte heller pension räknas in i SGI. Därigenom försvåras samordningen mellan systemen för bostadsbidrag och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Den 22 maj 1979 tillkallade regeringen en kommitté för översyn av bostadsbidragen. Den skall enligt direktiven bl. a. se över inkomstbegreppet och pröva möjligheten att låta slutavräkningen av bostadsbidragen ingå som ett led i skattemyndigheternas taxerings- och debiteringsarbete. Kommittén kommer att lägga fram ett principbetänkande senare under detta år.

Innan resultatet av kommitténs arbete föreligger avser jag inte att föreslå några ändringar av inkomstbegreppet eller administrationen av bostadsbidragen.

Anf. 7 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på mina frågor.

Anledningen till att jag ställt de frågor som finns i interpellationen är att många människor råkat illa ut, människor som inte för sitt liv skulle vilja bedra staten eller kommunen. De har helt enkelt förbisett eller glömt att man vid ändrade inkomstförhållanden, då inkomsten blir större än den beräknade, är skyldig att lämna uppgift om att så skett. Kanske beror det på att man aldrig behövt vidta sådana åtgärder när det gäller uppgifter som ligger till grund för sjukpenning.

Det har inte räckt med att det belopp man fått för mycket återbetalats, utan i många fall har dessa människor blivit föremål för åtal, där domar fällt som har varierat kraftigt. Det har sålunda förekommit frikännanden utan återbetalningsskyldighet, och det har förekommit att medborgare som återbetalat ändå dömts till böter.

Många människor som alltid handlat hederligt – och i detta fall inte agerat i syfte att bedra – har drabbats hårt. Jag vill påstå att den metod som används inte överensstämmer med min rättsuppfattning. Det är fel att ha sådana regler att förbiseende eller glömska när det gäller att anmäla en förändring som man kan konstatera först efter närmare ett år kan leda till åtal.

En annan sak som gör att jag anser att systemet är fel är att den som uppger för hög inkomst eller får lägre inkomst än föregående år inte kan få rättelse och utfå det belopp han är berättigad till. Det tar bort möjligheten att vara försiktig och inte utsätta sig för riskerna av åtal. Man förlorar dessutom sin rätt. Man kan nämligen inte utfå det belopp man erhållit för litet om man råkar ut för en lägre inkomst.

Anser bostadsministern detta vara rätt? Besked om att det förhåller sig så som jag beskrivit har lämnats av kommunalkontoret i min hemortskommun.

Fredagen den
24 april 1981

*Om reglerna för
beräkning av bo-
stadsbidrag, m. m.*

och jag förmodar att det är riktigt.

Egna företagare har svårt att förutse sina inkomster. De är ofta beroende av olika omständigheter, och inkomsterna kan variera inte bara uppåt utan även nedåt. Svårigheterna att träffa rätt ett år framåt i tiden är uppenbara.

Bara genom att studera pressen för innevarande vecka kan man konstatera att även människor med vana att hantera papper råkar illa ut, t. ex. en riksdagsman och en landstingsordförande. De riskerar åtal för bedrägeri. Men jag har svårt att tänka mig att folk i den ställningen och med sådant förtroende skulle ta sådana risker eller vara ohederliga. De har säkert fallit offer för glömskan, och det är förståeligt.

Låt mig citera chefen för bostadsbidragsfördelningen i Gävle kommun, Göte Byström. Han säger: Avkriminalisera det s. k. fifflet med bostadsbidrag – det känns olustigt att människor hotas av fängelsestraff eller dryga böter bara för att de fyllt i en blankett fel. Han säger vidare att ett system med preliminära bostadsbidrag skulle innebära nackdelar men att samtidigt folk skulle slippa risken att bli släpade till polisförhör för att de inte klarat av att beräkna sin framtida inkomst – och det skulle vara värt mycket.

Det är inte svårt att finna ett bättre system än det nuvarande, och jag håller fast vid att det av mig föreslagna är vida överlägset det nu rådande. Bostadsministern säger att SGI endast mäter förvärvsinkomster – och inte ens alltid alla dessa inkomster. Jag medger att det är riktigt, men i mitt förslag ingår en kontroll vid den årliga inkomsttaxeringen, och där finns allting medtaget. Ingen orättvisa skulle då begås, utan var och en skulle få vad han eller hon skall ha.

Bostadsministern hänvisar till den utredning som pågår, och det är att hoppas att den leder fram till en ändring som skapar trygghet för den enskilde. Jag förmodar att inte heller bostadsministern är tillfreds med nuvarande system och att hon är beredd att med kraft verka för en ändring till det bättre. Jag hoppas att det inte är av det skälet att bostadsministern tycker det nu rådande systemet är bra som det inte kommenterats i svaret.

Slutligen, herr talman, är det min förhoppning att arbetet skall framskrida så pass raskt att inte flera hederliga människor skall behöva dras inför domstol på grund av glömska eller försummelse och att förhållandet att man inte efteråt har rättighet att utfå de bostadsbidrag vartill man är berättigad rättas till.

Anf. 8 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Det är viktigt att de bidragssystem vi har upplevs som rättvisa och att de dessutom är rättvisa. Som bekant har vi olika diskussioner från tid till annan vad gäller våra olika bidragssystem. Man har pekat på det fusk som förekommer inom systemet, och det är riktigt att det finns människor som utnyttjar systemet helt medvetet. Men samtidigt finns det många människor som av olika anledningar har råkat illa ut, därför att de har glömt bort att anmäla förändrade förhållanden. Man har för vana att anmäla inkomstförändringar när det gäller sjukpenningen, men man kanske glömmet bort

bostadsbidragsdelen. Det är just av den anledningen som vi för några år sedan införde det systemet att kommunerna från försäkringskassan kan få uppgift om den sjukpenninggrundande inkomsten. Det gör också att sådana här problem i framtiden kommer att väsentligen minska. De åtal och de granskningar som vi nu ser resultatet av i massmedia rör ju förhållanden för ganska många år sedan, dvs. innan vi hade det här samkörningssystemet.

Sedan är det så att man kan få en förändring av bidraget under löpande bidragsår, om man har en tidigare taxerad inkomst som väsentligt förändras under det löpande året. Om man får väsentligt lägre inkomst, kan man också få en förändring av bidraget.

Men bakgrunden till att vi har tillsatt bostadsbidragskommittén var just att vi ville försöka hitta ett bättre inkomstbegrepp, som också bättre mäter människors verkliga levnadsstandard och behov av sådana här inkomstprövade bidrag, därför att det är riktigt att människor som kanske skulle behöva större bidrag ibland inte får det i dag och att människor som har ganska bra förhållanden kanske får bostadsbidrag. Det är inte bra, eftersom systemet är till främst för människor med låga inkomster och stor försörjningsbörda.

Utredningen har också, som jag sade tidigare, till uppgift att undersöka om man kan koppla in skatteväsendet för redovisning, debitering och kontroll av bostadsbidragen. Vi får alltså ett principbetänkande under hösten, och då finns det all anledning att granska de förslag som utredningen framlägger.

Anf. 9 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag vet också att det förekommer fusk, men även den möjligheten tas ju bort, om man får ett effektivt kontrollsystem där man använder självdeklarationen för efterkontroll.

När det gäller uppgifterna för sjukpenning kommer det ju med jämna mellanrum från försäkringskassan blanketter att fylla i, där man får uppge om ens inkomst har ändrats. Sådant förekommer inte när det gäller bostadsbidraget, och det gör att det är lätt att glömma bort detta och försumma att ändra de uppgifter enligt vilka man utfår bostadsbidrag. Vad jag också tycker är fel är att man inte har rätt att i efterskott, när det slutligen visat sig att man har förtjänat mindre än vad man från början har uppgivit, få ut sina bostadsbidrag. Många kan inte veta vad inkomsten blir förrän just innan de har lämnat in sin självdeklaration. Många kan inte t. ex. på hösten veta att de inte kommer att förtjäna lika mycket som året förut eller lika mycket som de har uppgett. Jag tycker det är en stor brist att det är så. Det tar ifrån de människor som är försiktiga möjligheten att få ut de pengar de är berättigade till.

Fredagen den
24 april 1981

*Om industrisys-
selsättningen i
Orsa*

3 § Svar på interpellation 1980/81:117 om industrisysselsättningen i Orsa

Anf. 10 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Ove Karlsson har frågat mig om regeringen är beredd att sätta in statliga medel för en rekonstruktion av företag i kris i en glesbygdskommun som Orsa för att därigenom rädda sysselsättningen, och

om regeringen i övrigt är beredd att vidta sådana åtgärder att kommunen räddas och så att inte samhällsekonomisk kapitalförstörelse sker av i kommunen gjorda investeringar.

Som bakgrund till sina frågor anför Ove Karlsson att i Orsa kommun med ca 7 300 invånare hotas ca 350 av totalt 500 industriarbetstillfällen.

Ove Karlsson tar även upp frågan huruvida Orsa kommun i längden kan överleva som egen kommun, om inte kraftfulla åtgärder vidtas.

I några av de berörda företagen, där sysselsättningen nu hotas, har staten tidigare gått in med ganska stora lokaliseringslån och bidrag.

AB Orsa Kättingfabrik, som ställt in betalningarna, avser nu, enligt vad jag har erfarit, att erbjuda borgenärerna ett ackord. I anslutning till detta kommer regeringen att pröva frågan om statlig medverkan i ackordet för att möjliggöra en fortsatt verksamhet i företaget. Vad gäller AB Orsa Plattfabrik, som är försatt i konkurs, ter sig framtiden mycket oviss. Marknaden för spånplattor är f. n. besvärlig, beroende på den överkapacitet som finns i produktionsledet. De regionala myndigheterna utreder f. n. i samråd med bl. a. kommunen, konkursförvaltaren och de anställda förut-sättningarna för en fortsatt verksamhet. Utredningen beräknas vara färdig om någon vecka.

För några av de övriga företagen i kommunen som har drabbats av svårigheter pågår enligt uppgift olika förhandlingar. Beträffande Dala-Kalk i Orsa och övriga kalkbruk i Siljansbygden sker f. n. en översyn av verksamheten och en anpassning till den marknadssituation som nu råder.

Jag kan upplysa om att länsstyrelsen i sin regionala arbetsgrupp har tagit upp problemen i Orsa och att man beslutat avsätta medel från det s. k. länsplaneringsanslaget för konsultinsatser för att finna nya verksamheter till Orsa kommun. Vidare vill jag påminna om att Orsa kommun tillhör stödområde 4.

När vi diskuterar situationen i Orsa måste vi betrakta hela arbetsmarkna- den i Mora-Orsa-området. Exempelvis omfattar pendlingen mellan Orsa och Mora flera människor än hela industrisysselsättningen i Orsa. Avståndet mellan de båda tätorterna är inte mer än ca 15 km. Jag vill med detta säga att man inte bara kan se till en begränsad del av en lokal arbetsmarknad när man skall bedöma möjligheterna för Orsa att på sikt bestå som självständig kommun.

Anf. 11 OVE KARLSSON (s):

Nr 123

Fredagen den
24 april 1981

*Om industrisys-
selsättningen i
Orsa*

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret på min interpellation. Jag är däremot inte nöjd med svaret, eftersom det inte innehåller något förslag till lösning av svårigheterna i Orsa.

Industriministern säger att i några av de företag som berörs har staten tidigare gått in med ganska stora lokaliseringsslån och bidrag. Då tycker jag det vore naturligt att följa upp detta genom att redan nu lova statens medverkan i ackord för att möjliggöra fortsatt verksamhet, t. ex. vid AB Orsa Kättingfabrik. Därför vill jag fråga: Är statsrådet beredd att redan nu ge löften om statens medverkan, så att verksamheten kan fortsätta vid AB Orsa Kättingfabrik?

När det gäller AB Orsa Plattfabrik säger statsrådet att framtiden ter sig mycket oviss. Ja, jag kan hålla med om att marknaden för spånplattor nu är mycket besvärlig. Men frågeställningen måste vara: Är regeringen beredd att vidta några åtgärder som kan skapa en marknad för bättre användning av spånplattor, alltså stimulera startandet av byggen som kräver både material och arbetskraft?

Samtidigt vet statsrådet om att företaget, när konkursen kom, var berett att lansera nya produkter, som skulle ge bättre konkurrenskraft i framtiden. Det som skall skapa bättre förhållanden för landets spånplattettillverkare är ökad byggverksamhet, och då är min fråga: Vilka åtgärder planeras för att stimulera till ett ökat byggande?

När det gäller övriga företag i kommunen som drabbats av svårigheter säger statsrådet att det enligt uppgift pågår olika förhandlingar. Det är väl ändå vagaste möjliga besked! Pågår det förhandlingar, eller pågår det inte? Det bör väl statsrådet kunna ge besked om.

När det gäller kalkbruken i Siljansbygden tycker jag att staten skulle visa intresse för att rädda dem, åtminstone för att det skall finnas tillgång till lämplig kalk för kalkning av försurade sjöar och vattendrag samt till de försök som behöver göras för att klara tillväxten i våra skogar. Kalken i Orsa är enligt uppgift den lämpligaste för det ändamålet.

Statsrådet säger också att när vi diskuterar situationen i Orsa måste vi betrakta hela arbetsmarknaden i Mora-Orsa-området. Detta sker med hänvisning till att pendlingsavståndet inte är mer än 15 km mellan de båda centralorterna. Jag kan hålla med om att detta vore riktigt, om det inte vore så att det inte heller i Mora finns några arbetstillfällen att pendla till.

Enligt färsk och tillförlitliga uppgifter finns det f. n. varken i Mora eller i Orsa ett enda ledigt industrijobb anmält till arbetsförmedlingen. Tvärtom torde det vara så att det i Moradistriktet förekommer en varselsituation för ca 700 personer. Inom distriktet finns det f. n. enligt uppgifter 867 kvarstående arbetssökande, alltså arbetslösa människor. Antalet arbetslösa byggnadsarbetare inom Moradistriktet är också så stort, att det skulle räcka för att täcka hela landets efterfrågan på byggnadsarbetare. En hänvisning till den gemensamma arbetsmarknaden i Mora-Orsa-området är således ingen lösning.

Skall inte antalet arbetslösa i området ytterligare öka kraftigt – det gäller

Fredagen den
24 april 1981

*Om industrisys-
selsättningen i
Orsa*

hela området – krävs kraftfulla åtgärder, och det nu.

Allt tyder alltså på att ytterligare svårigheter kommer att uppstå om åtgärder inte sätts in, framför allt inom byggsektorn. Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att rädda sysselsättningen i en liten glesbygdskommun som Orsa? Finns det planer på att stimulera byggandet i olika former?

Anf. 12 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag kan vara överens med Ove Karlsson om att det är bekymmersamt när väsentliga delar av industrin i en kommun sviktar. Men jag kan inte förstå hur Ove Karlsson kan förorda ett ökat bostadsbyggande, när Orsa kommun redan i dag har stora svårigheter att hyra ut sina lägenheter, småhus och kedjehus. Jag vet av erfarenhet att tomma lägenheter är en väldig belastning på en kommun. Därför tycker jag att det är oklokt att rekommendera en sådan åtgärd.

Ove Karlsson talar också om Mora och säger att man skulle kunna bygga där. Jag vet från länsbostadsnämnden att man dragit ned byggandet mycket kraftigt också i Mora – man behöver numera inte så mycket bostäder i Mora. Därför är jag litet förvånad över att Ove Karlsson tar upp just bostadsbyggandet i de här trakterna.

Anf. 13 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Ove Karlsson säger att jag inte presenterat något förslag om hur man skall komma till rätta med problemen i Orsa. Ja, det är riktigt. Det finns en arbetsfördelning mellan lokala, regionala och centrala myndigheter. Den centrala myndigheten, dvs. i det här sammanhanget regeringen och arbetsmarknadsverket, tillhandahåller instrumenten för en utveckling av näringslivet i de lokala och regionala områdena. Det är alltså den lokala aktiviteten för att skapa en ökad näringslivsverksamhet som är den avgörande. De instrument vi nu ställer till Orsa kommuns förfogande är ju mycket användbara och ger resultat under förutsättning att man får människor att engagera sig för nya projekt. Det är där problemet finns.

Ove Karlsson vill också att jag här skall ge ett löfte om medverkan när det gäller ackord. Ja, det framgår av mitt svar att vi är öppna för en fortsatt diskussion syftande till ett ackord. Men det är faktiskt så ordnat, att förhandlingar om ackord knappast kan ske via debatter här i kammaren. Det måste ske på sedvanligt sätt, nämligen genom förhandlingar mellan alla berörda ekonomiska intressenter. Den här diskussionen om att jag skulle göra utfästelser å statens vägnar i en kammardebatt är därför ur den synpunkten ganska meningslös. Vi måste ju se till att också andra intressenter är beredda att medverka till ett ackord, om det skall vara meningsfullt.

Ove Karlsson frågar vidare vilka åtgärder vi tänker vidta för att stimulera byggandet. Ja, det här är inte en fråga som speciellt gäller Orsa. Jag har alltså ingen anledning att här föregripa den redovisning av de ytterligare åtgärder som regeringen planerar för att stimulera byggandet: Den redovisningen får

komma när den verkligen är aktuell och inte i det här sammanhanget.

Så till huvudfrågan i Ove Karlssons anförande, nämligen vilka åtgärder man skall vidta för att öka sysselsättningen i en glesbygdskommun. Som jag sade tillhandhåller vi olika instrument och olika finansieringskällor för den här utökade verksamheten. Min rekommendation är därför – förutom att man skall försöka rädda de sysselsättningstillfällen som finns – att kommunen och dess invånare noga inventerar vilka möjligheter man har när det gäller att skapa ny sysselsättning, vilka uppslag som kan finnas i bygden till ny näringslivsverksamhet och naturligtvis också att man utnyttjar de kontakter som man kan ha med företag på annan ort för att inventera vilka sysselsättningsmöjligheter som kan presenteras. Sedan kan man på sedvanligt sätt via länsmyndigheterna och de centrala myndigheterna erhålla det stöd som i rikt mått nu finns till förfogande för människor och kommuner som verkligen vill ta itu med problemen.

Anf. 14 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Först vill jag säga att av Margareta Gards inlägg att döma så förefaller det som om hon inte alls lyssnade på vad jag sade. Hon hade tydligen förutsatt att jag skulle säga någonting som jag i verkligheten inte sade. Jag nämnde nämligen inte bostadsbyggandet i vare sig Orsa eller Mora, utan jag talade om byggandet som sådant. Därmed kan ju avses byggande var som helst i landet. Av vad jag sade borde det ha framgått att min uppfattning är den att det borde gå att sätta i gång med byggande som skapar en efterfrågan på det material som kommer från AB Orsa Plattfabrik – det var i det sammanhanget jag nämnde byggandet.

Byggmaterial kan beställas från AB Orsa Plattfabrik, och sådant material har använts över hela landet tidigare. Säkerligen kan så bli fallet också i framtiden. Det material och de nya produkter som man har tagit fram skulle säkert vara mycket lämpliga att använda inte minst vid bostadsbyggandet. Jag hoppas på åtgärder, så att man kan sätta i gång med byggandet i skilda delar av landet.

Industriministern säger här att det finns åtgärder som kan sättas in, vilka syftar till att begränsa de svårigheter som uppstår i en kommun av det här slaget. Ja, det finns statsbidrag i olika former, men om kommunerna skall kunna utnyttja de statsbidragen – det gäller inte bara Orsa kommun utan även andra kommuner – måste kommunerna också ha en sådan ekonomi att de kan göra de insatser som krävs av dem. För en kommun som kommer i väldigt stora svårigheter skulle statsbidragen behöva vara nära nog hundra procentiga, om man skall kunna utnyttja dem i den utsträckning som erfordras för att nå tillfredsställande resultat på den arbetsmarknad som finns. När det kan bli aktuellt att så många som flera hundra industriarbets-tillfällen försvinner i en mycket liten kommun skulle statsbidragen behöva vara riktade, så att inte kommunens insatser behövde bli speciellt stora för att ge ett direkt utfall på sysselsättningen.

Fredagen den
24 april 1981

*Om industrisys-
selsättningen i
Orsa*

Anf. 15 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag tror inte att det i första hand är fråga om de till kommunerna riktade statsbidragen, utan jag tror att det i hög grad är fråga om att inventera och ta vara på de lokala möjligheter som finns. Man ser t. ex. när det gäller energiförsörjningen att det finns kommuner som har engagerat sig mycket hårt för kommunala energiförsörjningsplaner och att de utnyttjar de fördelaktiga möjligheter som nu står till buds för att finansiera åtgärder på detta område. Det ger sysselsättning och innebär också ett bidrag till den nya energiförsörjningsplan som i vår har presenterats för riksdagen.

Det gäller alltså för kommunerna att se till att kommuninvånare och företagare utnyttjar de rika möjligheter som finns. Det behöver i och för sig inte innebära ett ökat ekonomiskt åtagande från kommunernas sida. Det gäller att skapa en anda av tillförsikt med inriktning mot tillväxt i kommunens näringsliv. Där måste alla parter medverka. De anspråk som ställs på de centrala myndigheterna i detta sammanhang måste ju rimligen inordnas i det system av stödformer som står till förfogande. Jag upphör aldrig att förvånas över att det fortfarande finns stora outnyttjade reserver i våra länsramar när det gäller det regionala stödet. Det tyder med andra ord på att den lokala och regionala aktiviteten inte har den intensitet och den inriktning som skulle vara möjlig att åstadkomma utifrån de resurser som riksdagen och regeringen har anslagit för detta ändamål.

Anf. 16 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag skulle bara vilja intyga hur företrädare för Orsa kommun – liksom säkert också andra kommuners företrädare – alltid har funnit ett mycket positivt och stimulerande intresse i industridepartementet, när vi upprepade gånger varit där och resonerat om våra problem.

Det är precis så som industriministern säger, att det gäller för människorna själva i de olika kommunerna att ta reda på de egna möjligheterna. Man måste fråga sig: Vad har vi för resurser? Vad kan vi starta för nya företag, om en del av de produkter som befintliga företag tillverkar inte längre efterfrågas lika mycket som tidigare?

Jag vill också nämna att den energiplanering som Orsa tillsammans med andra Siljanskommuner är i färd med hittills har resulterat bl. a. i att vi nu har en undersökningskoncession på en torvmosse i vår kommun. Här öppnar sig mycket spännande nya möjligheter för kanske en förädlingsfabrik när det gäller torv. Det är någonting som vi arbetar med.

Genom nedläggningen av malmetallurgin i Domnarvet har det uppstått bekymmer i marknadssituationen för kalkbruken i Dalarna. Här arbetar emellertid Sveriges Kalkbruksförening med att hitta de nya marknader som måste komma i ett land som vårt, där försurningen är ett så stort problem. Det är mycket troligt att vi får ökad användning av kalk i framtiden.

Till sist vill jag bara säga att vi i Orsa nu har märkt, när vi sent omsider har kommit in i en industrikris – många andra kommuner har ju varit i sådana kriser länge – att det gäller för oss kommunalpolitiker att strunta i partipolitik

och samverka för Orsas bästa. Jag är själv med i kommunfullmäktige i Orsa. Det har blivit, kan jag säga, en ny anda som gör att kommunen ännu mer än förut koncentrerar sig på att vi alla tillsammans – anställda, företagsledning- ar, kommunalpolitiker, banker, alla berörda i kommunen – arbetar för Orsas framtid.

Anf. 17 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Det gäller självfallet att samverka för Orsas framtid, och det enda jag tänkte säga i denna min, hoppas jag, sista replik i denna debatt är att jag uppfattade industriministerns senaste inlägg som en uppmaning till hans partikamrater i Orsa att göra kraftansträngningar nu för att åstadkomma initiativ, som kan ge resultat när det gäller Orsas industrisysselsättning och Orsas framtid.

Anf. 18 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag tror inte, och det vitsordar ju Birgitta Hambræus, att mina partivänner behöver speciella uppmaningar i det här avseendet. Jag tycker att vi alla som avslutning på den här debatten kan instämma i vad Birgitta Hambræus sade, nämligen att om man skall komma till rätta med de i vissa fall allvarliga sysselsättningsproblem som vi har i glesbygdskommuner som t. ex. Orsa, gäller det att alla samhällsgrupper och alla politiska grupper samverkar förutsättningslöst för att nå resultat. Jag tror att det är den lokala aktiviteten i samförstånd och med vilja till positiva resultat som ger den bästa garantin för att vi klarar sådana här problem.

4 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:2158 till trafikutskottet

1980/81:2159 yrkandena 1–3 till trafikutskottet
yrkandena 4–6 till civilutskottet

5 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1980/81:134

6 § På hemställan av talmannen beslöt kammaren kl. 09.47 att ajournera sina förhandlingar till kl. 14.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

7 § Då förhandlingarna kl. 14.00 återupptogs anmäldes och bordlades

Kulturutskottets betänkanden

1980/81:23 om åtgärder för vård och bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. (prop. 1980/81:122)

1980/81:24 om anslag till idrott och friluftsliv (prop. 1980/81:100)

Nr 123

Fredagen den
24 april 1981

Utbildningsutskottets betänkande

1980/81:23 om anslag till utbildning för tekniska yrken och utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken (prop. 1980/81:100)

Jordbruksutskottets betänkanden

1980/81:21 om ändring i miljöskyddslagen (prop. 1980/81:92)

1980/81:24 om riktlinjer för energipolitiken, såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde (prop. 1980/81:90)

Näringsutskottets betänkanden

1980/81:39 om branschregister och etableringskontroll inom vissa branscher, m. m.

1980/81:42 om vissa frågor om hemslöjden (prop. 1980/81:87)

1980/81:51 med anledning av förnyad behandling om vissa frågor angående stålindustrin, m. m. (prop. 1980/81:67 och 1980/81:100)

Civilutskottets betänkande

1980/81:31 om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för utbyggnad av vattenkraft, m. m. (prop. 1980/81:90)

8 § Kammaren åtskildes kl. 14.01.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert